

THE INTERTEXTUAL PHENOMENON IN THE RUSSIAN JOURNALISTIC TEXT

FENOMENUL INTERTEXTUAL ÎN TEXTUL JURNALISTIC RUSESC

Anca-Mihaela CIOCOIU

Universitatea de Vest din Timișoara
Bulevardul Vasile Pârvan, nr. 4, Timișoara
Email: anca.ciocoiu@e-uvf.ro

Abstract

The authors' desire to renew linguistic resources, to look up for new ways of drawing the readers' attention is reflected in the contemporary Russian mass-media. The survey carried out showed that the journalistic text from the contemporary media includes many elements of intertextuality that require a special understanding on two levels: the first one refers to the language and the second is related to culture, fact that often makes it harder for the translator to do his job. The work experience with the Russian journalistic text has proved that, in many cases, the translator, who is not a native speaker, has to deal with certain „linguistic puzzles” that codify the reality of Russian life by means of different elements of intertextuality.

Rezumat

În mass-media rusească contemporană se reflectă dorința autorilor de a înnoi resursele lingvistice, de a căuta noi mijloace pentru a capta atenția cititorilor. Studiul efectuat a demonstrat că textul jurnalistic din presa actuală conține multe elemente de intertextualitate care necesită înțelegerea la două niveluri: la nivelul limbii și la nivelul culturii, fapt care îngreunează adesea munca translatorului. Experiența de lucru cu textul jurnalistic rusesc a demonstrat că, în multe cazuri, translatorul, care nu este vorbitor nativ, se află în fața unor „rebusuri lingvistice” care codifică realități specifice ale vieții rusești prin intermediul diferitelor elemente de intertextualitate.

Key words: *mass-media, inter-textually journalistic, text, phraseologies, translation*

Cuvinte cheie: *mass-media, intertextualitate, text jurnalistic, frazeologism, traducere*

Noua tactică lingvistică de comunicare cu cititorii presupune renunțarea la gândirea stereotipă și la limbajul de lemn. În mass-media contemporană se reflectă dorința autorilor de a înnoi resursele lingvistice, de a căuta noi mijloace pentru a capta atenția cititorilor. În consecință, în lucrarea de față, ni s-a părut interesantă și utilă investigarea aspectului lingvistic și cultural din textul jurnalistic rusesc, în vederea înlesnirii translatării sale în limba română.

Studiul efectuat a demonstrat că textul jurnalistic din presa rusească actuală conține multe elemente de intertextualitate, care necesită înțelegerea la două niveluri: la nivelul limbii și la nivelul culturii. De la început, facem precizarea că, de regulă, în înțelegerea textului jurnalistic rusesc, întâmpină greutăți chiar cunoscătorii avansați ai limbii ruse. Acest fapt arată și traseul anevoios și minuțios ce trebuie parcurs de traducător, care, de asemenea, este pus în dificultate.

Conceptul de „intertextualitate” a fost introdus în terminologia literară de către Julia Kristeva, semiotician francez de origine bulgară, desemnând proprietatea textelor de a fi corelate cu alte texte. În lucrări ulterioare, în urma consultării studiilor lui Mihail Bahtin, Julia Kristeva definește intertextualitatea mai amplu, ca pe o interferență a textelor. Pentru Kristeva, citarea

intertextuală este mereu transformată, distorsionată, editată sau condensată în așa fel încât să servească sistemului de valori al subiectului vorbitor.

Într-o lucrare a lui Mihail Bahtin, critic literar și semiotician rus, despre textul dostoevskian (BAHTIN, 1994) se întâlnește conceptul de *polifonie* cu referire la dialogismul textului beletristic, care îl precedă pe cel de *intertextualitate*. În acest studiu, Bahtin vorbește despre caracterul polifonic al textului, precum și despre posibilitatea ca un text să fie interpretat în mai multe „chei”. Semioticianul rus consideră că este imperios necesar ca un text să fie interpretat prin prisma contextului social și istoric. M. Bahtin conchide că enunțurile sau cuvintele se află într-o ipostază dialogică, sensul lor depinzând de utilizările anterioare, precum și de felul în care ele vor fi percepute de receptori. Această idee a fost preluată de Julia Kristeva, ceea ce i-a servit la definirea termenului de intertextualitate.

Mai recent, cercetătoarea rusă Margarita Kojina (KOJINA, 1993, 107) definește intertextualitatea ca o interacțiune dialogică a textelor în procesul funcționării lor, menționând că ea se manifestă prin folosirea textelor care apelează la „memoria culturală” a cititorului. Elena Zemskaja (ZEMSKAIA, 1996, 157) consideră intertextele ca fiind acele enunțuri incluse într-un text atât în forma lor originală, cât și într-o formă modificată, caracterizate de repetabilitate și recognoscibilitate într-o anumită comunitate lingvistică.

În *Mic dicționar de termeni utilizați în teoria, practica și didactica traducerii*, cercetătoarea Georgiana Lungu-Badea (LUNGU-BADEA, 2012, 91) desemnează prin conceptul de intertextualitate „relațiile mai mult sau mai puțin explicite cu alte texte”, având în vedere „atât intertextualitatea anterioară (citată cu sau fără ghilimele, aluzie, adaptare, referință culturală, literală etc.), cât și pe cele posterioară și acronică”. Tot în cadrul conceptului include „*metatextul* (relația dintre text și comentariul lui) și *paratextul* (relația de imitare și transformare a fiecărui tip de text în funcție de tipurile de discurs care în constituie)”.

Vorbind despre intertexte, lingvistul rus I.E. Prohorov (PROHOROV, 1996, 155-156) a subliniat că „отсылка к прецедентным текстам имеет как прагматическую направленность, выявляя свойства языковой личности, ее цели, мотивы и установки, ситуативные интенциональности, так и лингво-когнитивную, реализация которой включает личность в речевое общение именно данной культуры на данном языке”¹.

Așadar, intertextul presupune prezența unor enunțuri anterioare, păstrate în memoria unui grup, care se folosesc în mod regulat pentru crearea altor texte. El poate fi definit ca un text sau element al textului care este cunoscut majorității vorbitorilor nativi și este ușor de recunoscut chiar și atunci când este transformat.

Elementele de intertextualitate sunt folosite des în textul jurnalistic, întrucât, având o structură semantică destul de stabilă, ele se supun lesne principiului limbajului publicistic: „alternanța expresivității și standardului” (KOSTOMAROV, 1971, 46).

Cele mai multe texte din ziarele rusești contemporane conțin aluzii la alte texte, care fac dificilă munca translatorului. Pentru a traduce adecvat textul, se impune o analiză a textului în plan conotativ și denotativ. Translatorul trebuie să țină cont de faptul că fiecare text reflectă: 1) personalitatea autorului; 2) locul publicării textului; 3) destinatarul textului. Fiecare text presupune o analiză la nivel semantic, sintactic și pragmatic. Translatorul trebuie întotdeauna să țină cont de distanța culturală și lingvistică dintre textul pe care îl traduce și limba și cultura textului pe care îl produce (metatext). După cum remarcă Georgiana Lungu-Badea (LUNGU-BADEA, 2004, 46), „traducerea nu se mai limitează la text, ci are în vedere situația care, alături de contextul extralingvistic și subcontextul personal al autorului, traducătorului și cititorului, constituie unul dintre factorii de bază care concură în vederea stabilirii traductibilității unui text”. Traducerea, înainte de a fi lingvistică, este culturală. Prin urmare, translatorul devine un intermediar cultural.

---

¹ „Referirea la textele precedente are atât o orientare pragmatică, dezvăluind caracteristicile personalității lingvistice, scopurile, motivele și intențiile în situația dată, cât și o orientare lingvo-cognitivă, care presupune includerea în comunicarea verbală din cultura respectivă și în limba respectivă” (trad.n. – AMC).

Elementele de intertextualitate se bucură de autoritate culturală în rândul vorbitorilor nativi, deoarece îl trimit pe cititor spre surse cunoscute, care, de obicei, stârnesc anumite emoții, îl „obligă” să-și amintească texte populare, eroi iubiți, anecdote cunoscute etc. Intertextualitatea este un instrument puternic de persuadare atât datorită naturii ei aluzive, cât și prin faptul că apelează la un element cunoscut psihicului cititorului pentru a capta atenția și interesul acestuia.

Elementele de intertextualitate se folosesc atât în titlurile publicistice, cât și în corpul articolului. Pentru ziarele rusești contemporane este caracteristică, în principal, folosirea lor în titluri. Intertextele se folosesc în forma lor originală sau într-o variantă sensibil transformată, care poate ridica probleme traducătorului.

Pentru tălmăcirea adecvată a titlului de articol „Moscova nu crede în șoareci” (Moskovski Komsomoleț, 10.02.2007) / «*Москва мышам не верит*» (МК, 10.02.2007), traducătorul trebuie să știe următoarele:

- forma originală a intertextului este „Moscova nu crede în lacrimi” / «*Москва слезам не верит*»;
- expresia a apărut după eliberarea cnezatului Moscova de sub jugul tătar, ceea ce a dus la creșterea treptată a puterii acestui cnezat;
- expresia a stat la baza denumirii unui cunoscut film sovietic, regizat de Vladimir Menșov – „Moscova nu crede în lacrimi”, care este un element de intertextualitate al culturii rusești;
- sensul expresiei constă în faptul că realizările și succesele se obțin prin eforturi, care duc la depășirea dificultăților, iar lacrimile și plângerile se dovedesc a fi în zadar.

De remarcat faptul că în ziarele rusești contemporane se folosesc mai des elemente de intertextualitate transformate, care conferă un efect de noutate și dau o notă în plus de expresivitate. Am identificat următoarele mijloace de transformare a citatelor:

- a) Înlocuire: „*Nu în sprânceană, ci în gaz*” („Pravda”, 26.09.2006) / «*Не в бровь, а в газ*» (Пр., 26.09.2006). Frazologismul rusesc „Nu în sprânceană, ci în ochi” are sensul „a lovi drept la țintă”;
- b) Trunchiere: „*L-am întrebat pe Putin...*” („Argumentî i faktî”, 01.11.2006) / «*Я спросил у Путина...*» (АиФ, 01.11.2006). Se face aluzie la cântecul rusesc, „Am întrebat un frasin unde mi-e iubita”, dintr-un cunoscut film sovietic;
- c) Adăugare: „*Sufletele moarte ale legii*” („Novaia gazeta”, www.novayagazeta.ru, 09.02.2015) / «*Мертвые души закона*» (НГ, 09.02.2015);. Se face referire la romanul „Suflete moarte” de N. Gogol;
- d) Contopire: „*Aurește laba „ursului”*” („Argumentî i faktî”, 30.08.2006) / «*Позолоти “медвежью” лапу*» (АиФ, 30.08.2006). Provine din contopirea a două frazeologisme: „Aurește mâna” (cu sensul de a da cuiva bani pentru a-i ghici viitorul) și „A unge laba” (cu sensul de a da mită cuiva).

În urma consultării materialului lingvistic din ziarele rusești contemporane, am identificat următoarele tipuri de intertexte:

- frazeologisme, proverbe, zicători:

„*Cu acest primar nu poți să fierbi terci*” („Kommersant”, 16.04.2007) / «*С этим мэром каши не сварить!*» (Комм., 16.04.2007), sensul fiind „cu acest primar nu te poți înțelege”;

„Primul Flinn a ieșit cu cocoloașe. Dar adversarii lui Trump oricum „l-au mâncat” (RIA Novosti, ria.ru, 14.02.2017) / «Первый Флинн комом. Но противники Трампа все равно его "съели" (РИА Новости, 14.02.2017). Sensul proverbului rusesc „Prima clătită iese cu cocoloașe” este că, adesea, prima încercare este nereușită;

- DENUMIRI ȘI CITATE DIN OPERE BELETRISTICE:

„*CUI I-E BINE ÎN ȘEREMETIEVO*” (ROSSIISKAIA GAZETA, WWW.RG.RU, 05.04.2016) / «*КОМУ В ШЕРЕМЕТЬЕВО ЖИТЬ ХОРОШО*» (РГ, 05.04.2016). SE FACE REFERIRE LA POEMUL „CUI I-E BINE ÎN RUSIA” DE NIKOLAI NEKRASOV;

„*Crimă și pedeapsă*” („Itoghi”, №46, 2006) / «*Преступление и наказание*» (Ит., № 46, 2006); „Crimă pentru pedeapsă” („Izvestia”, 19.10.2004) / «*Преступление за наказание*» (Изв., 19.10.2004). Se are în vedere romanul „Crimă și pedeapsă” de Fiodor Dostoievski.

- denumiri de filme și seriale:

„Locul furtului nu poate fi schimbat” („Moskovski Komsomolet”, 10.03.2007) / «**Место кражи изменить нельзя**» (МК 10.03.2007). Se are în vedere filmul sovietic „Locul întâlnirii nu poate fi schimbat”;

- versuri din cântece cunoscute:

„Să zbori cu o singură aripă: Qatar Airways, implicată într-un scandal diplomatic” (Eurasia Daily www.eadaily.com/ru/news/, 07.06.2017) / «**Лететь с одним крылом: Qatar Airways втянули в дипломатический конфликт**» (Eurasia Daily, 07.06.2017) din cântecul „Fără mine zbori cu o singură aripă”, interpretat de solista Alla Pugaciova;

- expresii din limba vorbită:

„Răspunsul lui Miller dat companiei Gazprom: „Amar” / «**Ответ Миллера “Газпрому”: “Горько”**» (НГ, 13.11.2006). „Gorko” (care înseamnă amar) este o exclamație a oaspeților la nuntă, prin care li se cere mirilor să se sărute;

- personaje istorice și mitologice, evenimente, noțiuni:

„Merele kievene ale discordiei” („Moskovskie Novosti”, 26.01.2007) / «**Киевские яблоки раздора**» (МН, 26.01.2007);

„În regimentul celor din partidul Rusia Unită se află Aleksandr Nevski” („Nezavisimaia Gazeta”, 19.02.2007) / «**В “засадном полку” единороссов – Александр Невский**» (Нез.Г, 19.02.2007). Aleksandr Nevski a fost un cneaz rus din familia Rurik, care a domnit în Novgorod și Vladimir.

- lozinci politice:

„Cincinalul în patru ani” („Nezavisimaia Gazeta”, 27.11.2004) / «**Пятилетку в четыре года**» (НГ, 27.11.2004);

- texte publicitare:

„E bine să ai și o căsuță în sat” („Moskovskie Novosti”, 16.05.2007) / «**Хорошо иметь еще и домик в деревне**» (МК, 16.05.2007). Se are în vedere o cunoscută reclamă de televiziune la produse lactate;

- citate din Biblie:

„A doua venire a lui Putin... în Vietnam” („Moskovskie Novosti”, 17.11.2006) / «**Второе пришествие Путина ...во Вьетнам**» (МН, 17.11.2006). Se face referire la a doua venire a lui Iisus.

- jocuri de copii:

„Președintele împotriva Parlamentului, care pe care” („Moskovski Komsomolet”, 03.04.2007) / «**Президент против парламента, стенка на стенку**» (МК, 03.04.2007). Se are în vedere un joc tradițional rusesc în aer liber.

Experiența de lucru cu textul jurnalistic rusesc a demonstrat că, în multe cazuri, translatorul, care nu este vorbitor nativ, se află în fața unor „rebusuri lingvistice” care codifică realități specifice ale vieții rusești prin intermediul diferitelor elemente de intertextualitate. Înțelegerea titlurilor și fragmentelor din articole este determinată de anumiți factori spațiali și temporali și presupune un bagaj bogat de cunoștințe legate de realitățile rusești. Pe lângă valoarea lingvistică, în traducere trebuie să se țină cont de valoarea contextuală, „de sensul virtual” (LUNGU-BADEA, 2004, 44).

Textul jurnalistic contemporan demonstrează că, pentru traducerea adecvată a elementelor de intertextualitate, este necesară nu doar cunoașterea faptelor istorice, culturale, ci și viața lor în cultura respectivă. Traducătorului îi revine sarcina nu doar de a identifica elementele de intertextualitate și de a le reda adecvat, ci și de a păstra legătura dintre contextul istoric și cel actual.

Bibliografie

ВАХТИН, Михаил, *Проблемы поэтики Достоевского*, Киев, Ed. Next, 1994 // Бахтин М.М. Проблемы творчества Достоевского, Киев, Изд. Next, 1994

KARAULOV, Iuri, *Limba rusă și personalitatea lingvistică*, Moscova, Ed. Nauka, 1987 // Караулов Ю.Н. Русский язык и языковая личность. М.: Наука, 1987

KOJINA, Margarita, *Stilistica limbii ruse*, Moscova, Ed. Prosveșcenie, 1993 // Кожина М.Н. Стилистика русского языка. М: Просвещение, 1993

KOSTOMAROV, Vitali, *Limba rusă în ziare (Câteva particularități ale limbajului publicisticii contemporane)*, Moscova, Ed. MGU, 1971 // Костомаров В.Г. Русский язык на газетной полосе (Некоторые особенности языка современной газетной публицистики). М.: МГУ, 1971

KRISTEVA, Julia, *Sémiotique. Recherches pour une sémanalyse*, Paris, 1969

LOTMAN, Iuri, *Textul în text în Articole alese*, Tallinn, Ed. Aleksandra, vol. 1, 1991, pag. 148-160 // Лотман Ю.М. Текст в тексте // Лотман Ю.М. Избранные статьи, Таллинн, Изд. Александра, 1991.Т.1.С. 148-160

LUNGU-BADEA, Georgiana, *Mic dicționar de termeni utilizați în teoria, practica și didactica traducerii*, ediția a III-a revăzută și adăugită, Ed. Universității de Vest, Timisoara, 2012

LUNGU-BADEA, Georgiana, *Teoria culturemelor, teoria traducerii*, Ed. Universității de Vest, Timișoara, 2004

SOLGANIK, Grigori, *Despre particularitățile limbajului mass-media în rev. Limba rusă peste hotare*, 1998, nr.5, pag. 35-39 // Солганик Г.Я. Об особенностях языка газеты // Русский язык за рубежом, 1988. №5, С. 35-39.

